

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-30>

УДК 338.483(477)

ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

CHARACTERISTICS OF UKRAINE'S TOURIST POTENTIAL

Самодай Валентина Петрівна

кандидат економічних наук, доцент,

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0924-7221>**Левковська Жанна Вікторівна**

аспірантка,

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-5920-8820>**Samoday Valentyna, Levkovska Zhanna**

Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko

У статті визначено категорію туристичного потенціалу як широке багатогранне поняття, що охоплює сукупність природних, рекреаційних, культурних, історичних, організаційних та економічних складових, які можуть становити передумови для розвитку певних видів туризму та туристичної галузі загалом. Розвиток туризму будь-якої території є залежним від туристичного потенціалу. Туристичний потенціал є базовим фактором формування та розвитку туристичної галузі на території держави, а також одним із чинників консолідації суспільства. У статті висвітлено питання формування туристичного потенціалу та визначено його особливості. Туристичний потенціал є сукупністю туристичних ресурсів та туристичних можливостей певної території, які органи державного управління використовують і можуть в перспективі використати для консолідації суспільства на державному, регіональному та місцевому рівнях. Основними стратегічними цілями розвитку туристичного потенціалу України є: створення якісного туристичного продукту на основі ефективної маркетингової діяльності; ефективно та комплексне використання існуючого потенціалу туризму.

Ключові слова: туристичний потенціал, туристична галузь, туристично-рекреаційні ресурси, інфраструктура, туристичний бізнес.

The article delves into the intricate realm of tourist potential, defining it as a comprehensive and multifaceted construct that amalgamates a diverse blend of natural, recreational, cultural, historical, organizational, and economic elements. These intricate facets collectively act as the foundation upon which various forms of tourism can flourish, contributing to the holistic advancement of the entire tourism industry. It underscores that the cultivation of tourism in any given locale is intrinsically interlinked with its inherent tourist potential. Tourist potential emerges as a bedrock factor intricately interwoven with the genesis and evolution of the tourism sector within a nation's borders. It assumes a role beyond its economic dimensions, permeating the social fabric and facilitating the consolidation of society. The article prominently accentuates the nuanced process of shaping and cultivating tourist potential, shedding light on its defining attributes that shape its unique identity. The essence of tourist potential resides in the amalgamation of diverse tourist resources and prospects within a specific geographical area. These resources, ranging from cultural landmarks to geographical wonders, are harnessed by governmental entities to pave the way for societal cohesion at the local, regional, and national tiers. At its core, the paramount strategic objectives for amplifying Ukraine's tourist potential encompass the creation of a tourism product characterized by excellence and quality. This aspiration is underpinned by a framework of robust marketing initiatives, which, when executed effectively, act as catalysts for unveiling the intrinsic allure of the country's diverse tourist offerings. Furthermore, an efficient and all-encompassing utilization of the existing tourist potential is envisaged, propelling the nation towards the realization of its tourism aspirations.

Keywords: tourist potential, tourism industry, tourist and recreational resources, infrastructure, tourism business.

Постановка проблеми. На сучасному етапі, проблема розвитку туризму на будь-якій території має значний інтерес щодо туристичного потенціалу. Різноманітні підходи та дослідження даної тематики ще раз підкреслюють

актуальність цієї проблематики, оскільки наявність туристичного потенціалу є важливим чинником для розвитку туристичного бізнесу.

Туризм стає однією з найбільш прибуткових та перспективних галузей у сучасному світі. Успіх туристичної індустрії країни прямо залежить від ефективного використання її туристичного потенціалу, який є ключовим для формування та розвитку туристичної діяльності. Крім того, правильне використання туристичного потенціалу може сприяти консолідації суспільства.

Необхідність дослідження туристичного потенціалу стає ще більш актуальним через важкі історичні події, такі як повномасштабна війна з росією та пандемія COVID-19. Тому важливо, щоб розвиток туристичної індустрії в Україні здійснювався таким чином, щоб задовольняти туристичні інтереси та потреби, враховуючи соціально-політичні та економічні умови, зберігаючи рекреаційний потенціал країни. На сьогоднішній день, рівень дослідження проблеми розвитку туризму на будь-якій території свідчить про загальний інтерес до туристичного потенціалу та туристичних ресурсів. Різноманітність наукових підходів та трактувань підкреслюють актуальність дослідження, оскільки наявність туристичного потенціалу є ключовим фактором розвитку туристичної індустрії на будь-якій території.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Термін «туристичний потенціал» став часто вживаним у науковій літературі, але відсутність загальноприйнятого визначення часто ускладнює його розуміння. Досить велика кількість науковців досліджували поняття туристичного потенціалу. Особливістю цих визначень є те що вони мають як схожі висловлювання так і відмінні.

Так Коваль П. Ф., Андрєєва Г. П. мали своє бачення щодо визначення туристичний потенціал території. В їх розумінні туристичний потенціал території – це ємне, багатоаспектне поняття, що охоплює сукупність природних, етнокультурних та соціально-історичних ресурсів, а також наявної господарської і комунікаційної інфраструктури території, що служить чи може служити передумовами розвитку певних видів туризму [1].

Туристичний потенціал території – це сукупність належних до нього природних та створених людиною явищ, умов, можливостей та засобів, придатних до формування туристського продукту та здійснення відповідних турів, екскурсій та програм, досліджували Ткаченко Т. І., Соколова К. О. [15].

В свою чергу Шабаліна Н. В. дала визначення туристично-рекреаційному потенціалу як сукупності туристично-рекреаційних ресур-

сів, їхніх територіальних поєднань і умов, що сприяють задоволенню потреб населення в туристичній та рекреаційній діяльності [19].

Виходячи із трактувань науковців можна дати власне визначення туристичного потенціалу, як сукупності всіх ресурсів на певній території, що використовуються в туристичній галузі та мають історичну, рекреаційну, релаксуючу цінність для споживача туристичної сфери.

Формулювання цілей статті. Розкрити особливості туристичного потенціалу України та його складових елементів, що мають значення для формування туристичного продукту галузі. На основі дослідження науковців дати власне визначення туристичного потенціалу. Конкретизувати більш деталізовано рекреаційні ресурси, що є складовими туристичного потенціалу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під туристичним потенціалом слід розуміти всі природні, культурно-історичні та соціально-економічні умови, які створюють можливості для організації туристичної діяльності на певній території. Це включає природні та створені рукотворні об'єкти, а також засоби та умови, які можуть бути використані для формування туристичного продукту та проведення турів, екскурсій та впровадження різного роду програм.

Розмір, структура, динаміка та збалансованість ресурсів, а також джерел їх формування є важливими факторами для розвитку туризму та рекреаційного сектору в регіоні. Туристичні ресурси та туристична інфраструктура включають соціально-економічні ресурси, такі як праця, інформація, управління, матеріально-технічні можливості та інші.

Очевидним фактом є те, що туристичний потенціал базується на наявності туристичних ресурсів, які становлять основу для розвитку туристичного сектору [16, с. 65]. Лише наявність ресурсних компонентів вже забезпечує мінімальний рівень розвитку туристично-рекреаційної сфери. Наприклад, місцевості з наявністю мінеральних джерел, історико-культурних пам'яток або сприятливих кліматичних умов стають цікавими для туристів. Це зумовлено тим, що для відновлення витраченої енергії після трудової діяльності людині вистачає просто змінити звичне оточення, виїхати за межі постійного проживання, навіть якщо зручних місць для перебування та якісної туристичної інфраструктури немає.

Важливим аспектом туризму є цілеспрямоване та раціональне використання туристич-

тичних ресурсів, які привертають увагу мандрівників і задовольняють їхні потреби, що виникають під час подорожей, там, де відсутні туристичні ресурси, туризм не може існувати. Для того, щоб розвивався туристичний бізнес у будь-якому регіоні, важливо мати певний набір туристичних ресурсів. Під терміном "ресурси" розуміють матеріальні цінності, запаси, засоби, які можуть бути використані у разі потреби [20].

Визначення Всесвітньої туристичної організації (ЮНВТО) є найбільш точним для розуміння туристичних ресурсів як ресурсів економічної діяльності. Згідно з цим визначенням, туристичні ресурси характеризуються як елементи, що становлять пропозицію туристичного продукту. Це охоплює природні та енергетичні ресурси, інституційні, політичні, юридичні та адміністративні аспекти, а також різноманітні послуги, транспорт і устаткування, що входять до складу інфраструктури туризму. Це визначення дає можливість зазначити, що туристичні ресурси враховують попит, включаючи людський чинник, економічну і фінансову діяльність, а також соціальні аспекти, що впливають на туристичну сферу [17, с. 36].

Варто відмітити, що природні ресурси завжди відігравали ключову роль у розвитку туризму. Природні ресурси виконують різноманітні функції, проте одна з найважливіших полягає у їх використанні як засобу відновлення фізичних і духовних сил людини. Природні туристичні ресурси слід розглядати як активні елементи, які сприяють збереженню та підтримці здоров'я індивіда. Сюди можна віднести як окремі компоненти природи, так і природні комплекси в цілому [7].

Україна має значний потенціал для розвитку туристичного бізнесу і може стати визаною туристичною дестинацією світового рівня. Розвиток міжнародних зв'язків допомагає знайти нові шляхи для популяризації національного туристичного продукту на світовому ринку, залучає до глобального інформаційного простору та дозволяє використовувати передовий досвід у сфері туризму.

Природно-рекреаційні ресурси України охоплюють природні геосистеми, об'єкти і явища природи, які володіють специфічними властивостями і можуть бути використані для організації відпочинку та оздоровлення різних категорій людей протягом певного часу або сезону, використовуючи наявні технології та матеріальні ресурси [2, с. 8].

Однак, для досягнення максимального розвитку туризму, важливо правильно вико-

ристовувати туристичні ресурси. Успішне господарське та інфраструктурне управління може забезпечити оптимальне використання природних ресурсів та історико-культурних пам'яток, забезпечуючи відповідний рівень зручностей для туристів.

Зокрема, західні регіони України та АР Крим володіють більш високим рекреаційним потенціалом, що дозволяє задовольнити як внутрішній, так і зовнішній попит на рекреаційно-туристичні послуги. Однак, цілеспрямована аналітична робота та дослідження використання рекреаційних ресурсів можуть допомогти забезпечити максимальну ефективність та використання туристичного потенціалу України в усіх її регіонах.

Підтримка розвитку туризму в Україні на міжнародному рівні має велике значення, оскільки це дозволяє залучати нові інвестиції, просувати національний туристичний продукт на світовому ринку та обмінюватись передовим досвідом в організації туристичної діяльності. Це може сприяти залученню більшого числа туристів та розвитку туристичної галузі як важливої галузі економіки країни.

Загалом, туристичний потенціал України має великі перспективи, і правильне використання природних ресурсів та розвиток інфраструктури можуть зробити країну конкурентоспроможною на міжнародному туристичному ринку. Політика управління туризмом та інвестиції в рекреаційні ресурси можуть оптимізувати використання всього потенціалу туризму України і сприяти підвищенню рівня туристичних послуг для місцевих та іноземних відвідувачів. Україна має всі передумови та ресурси для розвитку туризму та відпочинкового господарства, що становлять ключову складову економіки і важливу частину європейського туристичного ринку. Серед найважливіших рекреаційних ресурсів, що привертають увагу в Україні на сьогодні, можна виділити бальнеологічні джерела (мінеральні води, грязі, озокерит), сприятливий клімат, різноманітні ландшафти, чудові пляжі та можливості для пізнавального туризму.

Україна має значний потенціал у бальнеологічних ресурсах, охоплюючи всі основні групи мінеральних вод. Деякі з цих джерел, такі як «Миргородська», «Куяльник», «Поляна квасова», «Березівські мінеральні води» та «Нафтуся», мають світове визнання та вважаються унікальними.

Особливо велика кількість бальнеологічних джерел та свердловин мінеральних вод зосереджено в Карпатському регіоні.

Тут діють понад 200 джерел і свердловин, що мають велике значення для лікування та відпочинку. Трускавецька «Нафтуся» вважається однією з провідних бальнеологічних областей регіону [5].

Поділля є важливим бальнеологічним регіоном в Україні, оскільки тут розташовано 10 родовищ і 16 ділянок мінеральних вод. В цьому регіоні діють різноманітні курорти, такі як Заліщики (Тернопільська область), Хмільник (Вінницька область) та інші.

Україна є багатим джерелом лікувальних грязей, які складаються з різних природних утворень, таких як морські затоки, болота та озера. Ці грязі містять воду, мінеральні речовини та органічні компоненти. Україна має відомі грязеві курорти, такі як Бердянськ, Євпаторія, Хаджибейський курорт та інші.

Кліматичні ресурси України відносяться до найкращих для рекреаційного використання: тепле літо і помірно холодна зима зі стійким сніговим покривом.

Ландшафтні рекреаційні ресурси України також багаті та різноманітні, завдяки рельєфу і рослинності. Особливо вражаюче Правобережжя, де рельєф поєднується з місцевими кліматичними і рослинними ресурсами, утворюючи унікальні ландшафти, які приваблюють не лише туристів з Європи, але і з усього світу (наприклад, Словечансько-Овруцький, Мізоцький кряжі, Канівські гори, Товтри, Галогори, Розточчя тощо) [3].

Україна має рекреаційні ресурси, які мають значення на світовому рівні, такі як пляжі, природно-заповідний фонд і спелеоресурси. Пляжні ресурси зосереджені на узбережжі Одеської, Миколаївської, Херсонської, Запорізької областей та в Криму. Правда, воєнна агресія росії не дозволяє користуватися даним ресурсом. Але після Перемоги рекреаційні ресурси будуть цікавими для споживача. Україна також може похвалитися кількома з найбільших печер світу, які, при відповідному обладнанні, можуть стати важливими рекреаційно-туристичними об'єктами. Ці печери розташовані в регіонах Подільсько-Буковинському, Криму та Карпатах.

Крім того, Україна має багатий і різноманітний культурно-історичний спадок, який становить понад 70 тисяч пам'яток історії та культури. З них понад 12 тисяч особливо цінних у туристичному плані пам'яток архі-

тектури, які датуються III ст. до нашої ери. Ці пам'ятки розміщені по всій території України, з найбільшим числом у західних областях, а також у Києві, Хмельницькій, Вінницькій, Чернігівській, Сумській областях та в Республіці Крим. Українські замки і фортеці, які були побудовані у зв'язку з численними нападами зовнішніх загарбників, також мають велике європейське значення. Серед них варто виділити замки в Ужгороді, Луцьку, Острозі та інших місцях [16].

Висновки. Під час дослідження було визначено авторське поняття туристичного потенціалу, яке включає сукупності всіх визначень та досліджено туристично-рекреаційний потенціал України. Держава розташована на території зі сприятливими умовами для розвитку туризму, маючи вигідне економіко-географічне положення та доступ до двох морів. Країна має густу мережу залізниць та автодоріг, що сприяє внутрішній цілісності та сполученню з сусідніми державами.

Туристичний потенціал України є досить атрактивним, з курортною зоною, що пропонує багато місць для відпочинку та санаторних комплексів протягом року, що залучає туристів. Країна має ідеальні кліматичні та природні умови, а також багатий історичний спадок з монастирями, фортецями, історичними містами та музеями, що приваблює споживачів туристичної галузі. Аналіз туристично-рекреаційного потенціалу України свідчить про наявність різноманітних ресурсів та вигідне геополітичне положення для розвитку туристичної сфери.

Західні регіони України та АР Крим мають переважно рекреаційний потенціал, здатний задовольнити як внутрішній, так і зовнішній попит на рекреаційно-туристичні послуги. Загалом, Україна достатньо забезпечена туристично-рекреаційними ресурсами, але використання в повній мірі туристичного потенціалу не можливе через воєнне вторгнення росії. Залучення туристично-рекреаційних ресурсів особливо актуальне в повоєнні часи, для масового споживача туристичної індустрії та відновлення як фізичного так і психологічного здоров'я воїнів ЗСУ. Тому для поліпшення умов відпочинку та організації рекреаційної діяльності важливо досліджувати та максимально використовувати туристично-рекреаційні ресурси України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Коваль П. Ф. та ін. В'їзний туризм : навчальний посібник. Ніжин : Лук'яненко В.В., 2010. 304 с.
2. Доан П. В. Локальні системи у територіальному управлінні туризмом в Україні : автореф. дис. ... канд. геогр. наук : 11.00.02 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2015. 21 с.
3. Домбровська С. М., Білотіл О. М., Помаза-Пономаренко А. Л. Державне регулювання туристичної галузі України : монографія. Харків : НУЦЗУ, 2016. 196 с.
4. Державне регулювання сфери туризму України в контексті процесів євроінтеграції / авт. кол.; за заг. ред. В. Г. Герасименко, О. Л. Михайлюк. Київ : ФОРМ Гуляєва В.М., 2019. 332 с.
5. Зарубіна А., Сіра Е., Демчук Л. Особливості туризму в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-14>
6. Каднічанський Д., Каднічанська М. Мілітарний туризм: проблематика термінології та класифікації. *Географія, економіка і туризм: національний та міжнародний досвід* : Матеріали XIV Міжнародної наукової конференції, м. Львів, 9 жовтня 2020 р. Львів, 2020. С. 132–135.
7. Кузик С. П. Географія туризму: навч. посіб. для студ. географ. вузів III-IV рівнів акредитації URL: http://www.pidruchniki.ws/1584072043738/turizm/geografiya_turizmu/ (дата звернення: 16.07.2023).
8. Кулешова Г. О. Туристсько-рекреаційні ресурси світу: методичні вказівки для самостійної роботи студентів, що навчаються за спеціальністю «Економічна та соціальна географія». Харків, 2012. 60 с.
9. Макара О. В., Гарасюк Д. М. Теоретичні основи формування територіальних туристично-рекреаційних систем. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Сер. : Економічні науки*. 2014. № 2. С. 53–58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpusk_2014_2_9 (дата звернення: 14.07.2023).
10. Манн Р. В., Фінагіна О. В. Можливості поширення використання категорії «потенціал» у системі знань державного та регіонального менеджменту. Дні інформаційного суспільства: матер. наук.-практ. конф. за міжнар. уч., Київ, 24–25 квіт. 2012 р. / [упоряд. : Н. В. Грицьок, С. Г. Соловйов]. Київ : ТОВ «Салютіс», 2012. С. 258–260.
11. Муска К. К. Теоретичні підходи до розуміння сутності дефініцій «рекреаційні ресурси» та «рекреаційний потенціал». *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 21. С. 521–526.
12. Науково-практичні засади модернізації туристичного комплексу України: звіт про НДР (заключн.). Київ. Національний авіаційний університет; кер. І. М. Дудник; викон.: Г. В. Балабанов [та ін.]. Шифр теми 13/15.01.02. Київ, 2020. 105 с.
13. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону : монографія / за заг. ред. В. Г. Герасименко. Одеса : ОНЕУ, 2016. 262 с.
14. Сич В. А. Систематика і оцінка рекреаційно-туристичного потенціалу регіону на засадах географічного середовища та рекреаційних кластерів. Дис. на здобуття наук. ступ. доктора географічних наук за спеціальністю 11.00.02 – економічна та соціальна географія. Одеський національний університет імені І. І. Мечникова; Львівський національний університет імені Івана Франка. Одеса; Львів, 2021. 364 с.
15. Ткаченко Т. І., Соколова К. О. Теоретичні аспекти формування туристичного потенціалу підприємств. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія «Економіка»*. 2011. Вип.1. С. 107–112.
16. Туристські ресурси України: конспект лекцій. Для здобувачів вищої освіти, які навчаються за спеціальністю 242 «Туризм» за усіма формами навчання / Укладач О. В. Поступна. Харків : НУЦЗУ, 2020. 209 с.
17. Уварова Г. Ш., Кучеренко В. С. Використання рекреаційно-туристичних ресурсів України на сучасному етапі. *Рекреаційні ресурси та послуги гостинності в регіонах України: зб. наукових праць*. Черкаси : ЧНУ, 2017. С. 34–39.
18. Фастовець О. О. Туризм в Україні в умовах воєнного стану. *Розвиток методів управління та господарювання на транспорті*. 2022. Вип. 3(80). С. 87–97. URL: <https://www.daemmt.odessa.ua/index.php/daemmt/article/view/427>
19. Шабаліна Н. В., Власов В. С. Еволюція уявлень про туристично-рекреаційний потенціал як основу формування і розвитку туристично-рекреаційних систем. *Туризм і рекреація: фундаментальні та прикладні дослідження* : зб. праць міжн. наук. конф. Харків, 2008. 399 с.
20. Яковчук О. В. Оцінка туристичного потенціалу України. *Географія та туризм* : науковий збірник / ред. кол.: Я. Б. Олійник (відп. ред.) та ін. Київ : Альтпрес, 2010. Вип. 10. С. 57–65.

REFERENCES:

1. Kovalj P. F., Aljeshughina N.O., Andrijejeva Gh.P., Zelensjka O.O. (2010) *Vjiznyj turyzm. Navchalnyj posibnyk* [Inbound tourism: study guide]. Nizhyn: Vyd. Lukjanenko V.V.

2. Doan P. V. (2015) *Local systems in the territorial management of tourism in Ukraine* [Local systems in the territorial management of tourism in Ukraine] autoref. thesis ... candidate geogr. Sciences: 11.00.02 / Kyiv. national University named after Taras Shevchenko. Kyiv, 2015. 21 p. (in Ukrainian)
3. Dombrovska S. M., Bilotil O. M., Pomaza-Ponomarenko A. L. (2016) *State regulation of the tourism industry of Ukraine* [State regulation of the tourism industry of Ukraine; monograph]. Kharkiv: NUTZU, 196 p. (in Ukrainian)
4. Gerasimenko V. G., Mykhailiuk O. L. (2019) *State regulation of the tourism sphere of Ukraine in the context of European integration processes* [State regulation of the tourism sphere of Ukraine in the context of European integration processes] / author. col.; in general ed. Kyiv: FOP Gulyaeva V.M., 332 p. (in Ukrainian)
5. Zarubina A., Syra E., Demchuk L. (2022). Peculiarities of tourism under martial law [Peculiarities of tourism under martial law]. *Economy and Society*. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-14> (in Ukrainian)
6. Kadnichanskyi D., Kadnichanska M. (2020). *Military tourism: problems of terminology and classification*. *Heohrafiia, ekonomika i turizm: natsionalnyi ta mizhnarodnyi dosvid: Materialy XIV Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii*. (Lviv, October 9, 2020). Lviv. P. 132–135. (in Ukrainian)
7. Kuzyk S. P. *Heohrafiia turizmu: navch. posib. dlia stud. heohraf. vuziv III-IV rivniv akredytatsii* [Geography of tourism: teaching. manual for students geographer. universities of III-IV accreditation levels]. Available at: http://www.pidruchniki.ws/1584072043738/turizm/geografiya_turizmu/ (accessed July 16, 2023).
8. Kuleshova G. O. (2012) *Turystsko-rekreatsiini resursy svitu: metodychni vказivky dlia samostiinoi roboty studentiv, shcho navchaiutsia za spetsialnistiu «Ekonomichna ta sotsialna heohrafiia»* [Tourist and recreational resources of the world: methodological guidelines for independent work of students studying the specialty "Economic and Social Geography"]. Kharkiv. 60 p. (in Ukrainian)
9. Makara O. V., Garasiuk D.M. (2014) *Teoretychni osnovy formuvannia terytorialnykh turystychno-rekreatsiinykh system* [Theoretical foundations of the formation of territorial tourism and recreation systems]. *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli. Ser. : Ekonomichni nauky – Scientific Bulletin of the Poltava University of Economics and Trade. Ser. : Economic sciences*. No. 2. P. 53–58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpusk_2014_2_9 (accessed July 14, 2023).
10. Mann R.V. (2012) *Mozhlyvosti poshyrennia vykorystannia katehorii «potensial» u systemi znan derzhavnoho ta rehionalnoho menedzhmentu* [Possibilities of spreading the use of the "potential" category in the knowledge system of state and regional management] / R. V. Mann, O. V. Finagina. Days of information society: mater. science and practice conf. for international University, Kyiv, April 24–25 2012 / [edited by : N. V. Hrytsyak, S. G. Solovyov]. Kyiv: "Salyutis" LLC. P. 258–260. (in Ukrainian)
11. Muska K. K. (2018) *Teoretychni pidkhody do rozuminnia sutnosti definitsii «rekreatsiini resursy» ta «rekreatsiinyi potensial»* [Theoretical approaches to understanding the essence of the definitions "recreational resources" and "recreational potential"]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*. Issue 21. P. 521–526. (in Ukrainian)
12. Dudnyk I. M., Balabanov G. V. (2020) *Naukovo-praktychni zasady modernizatsii turystychnoho kompleksu Ukrainy: zvit pro NDR (zakliuchn.)* [Scientific and practical principles of modernization of the tourist complex of Ukraine: report on the GDR (final)] / Kyiv. National Aviation University. Topic code 13/15.01.02. Kyiv, 105 p. (in Ukrainian)
13. Gerasimenko V. G. (2016) *Otsinka turystychno-rekreatsiinoho potentsialu rehionu : monohrafiia* [Assessment of the tourist and recreational potential of the region: monograph]. Odesa: ONEU, 262 p. (in Ukrainian)
14. Sych V. A. (2021) *Systematyka i otsinka rekreatsiino-turystychnoho potentsialu rehionu na zasadakh heohrafichnoho seredovyschcha ta rekreatsiinykh klasteriv* [Systematics and evaluation of the recreational and touristic potential of the region on the basis of the geographical environment and recreational clusters]. *Dys. na zdobuttia nauk. stup. doktora heohrafichnykh nauk za spetsialnistiu 11.00.02 – ekonomichna ta sotsialna heohrafiia – Diss. for obtaining sciences. stupa doctor of geographical sciences, specialty 11.00.02 – economic and social geography*. Odesa National University named after I. I. Mechnikova; Lviv Ivan Franko National University. Odesa; Lviv. 364 p. (in Ukrainian).
15. Tkachenko T. I., Sokolova K. O. (2011) *Teoretychni aspekty formuvannja turystychnogho potencialu pidpryjemstv* [Theoretical aspects of formation of tourism potential of enterprises]. *Visnyk Mariupol'skogo derzhavnogho universytetu* [Bulletin of Mariupol State University]. Mariupol: Ceriia: Ekonomika. Vol. 1. P. 107–112. (in Ukrainian)
16. Postupna O. V. (2020) *Turystski resursy Ukrainy: konspekt lektsii. Dlia zdobuvachiv vyshchoi osvity, yaki navchaiutsia za spetsialnistiu 242 «Turizm» za usima formamy navchannia* [Tourist resources of Ukraine: lecture notes. For students of higher education who study in the specialty 242 "Tourism" in all forms of education]. Kharkiv: NUTZU, 209 p. (in Ukrainian)
17. Uvarova G. Sh., Kucherenko V. S. (2017) *Vykorystannia rekreatsiino-turystychnykh resursiv Ukrainy na suchasnomu etapi* [The use of recreational and touristic resources of Ukraine at the modern stage] *Rekreatsiini*

resursy ta posluhy hostynnosti v rehionakh Ukrainy: zb. naukovykh prats – Recreational resources and hospitality services in the regions of Ukraine: coll. scientific works. Cherkasy: ChNU. P. 34–39. (in Ukrainian)

18. Fastovets O. O. (2022) *Turyzm v Ukraini v umovakh voiennoho stanu. Rozvytok metodiv upravlinnia ta hospodariuvannia na transporti* [Tourism in Ukraine under martial law. Development of transport management and management methods]. Issue 3(80). P. 87–97. Available at: <https://www.daemmt.odesa.ua/index.php/daemmt/article/view/427> (in Ukrainian)

19. Shabalina N. V., Vlasov V. S. (2008) *Evoliutsiia uiavlen pro turystychno-rekreatsiinyi potentsial yak osnovu formuvannia i rozvytku turystychno-rekreatsiinykh system* [Evolution of Notions about Tourist and Recreational Potential as the Basis for Formation and Development of Tourist and Recreational Systems]. *Turyzm i rekreatsiia: fundamentalni ta prykladni doslidzhennia : zb. prats mizhn. nauk. konf.* – Tourism and Recreation: Fundamental and Applied Research, Proceedings of the International Scientific Conference. Kharkiv, 399 p. (in Ukrainian)

20. Yakovchuk O. V. (2010) *Otsinka turystychnoho potentsialu Ukrainy* [Evaluation of the tourist potential of Ukraine]. *Heohrafiia ta turyzm : naukovyi zbirnyk / red. kol.: Ya.B. Oliinyk (vidp. red.) ta in.* – Geography and tourism: scientific collection / ed. col.: Ya.B. Oliinyk (rep. ed.) and others. Kyiv: Altpress. Vol. 10. P. 57–65. (in Ukrainian)